

Miklósi László: Légy önálló!

Egy szabadon választott téma feldolgozása nyolcadik osztályban

A tanárok jól tudják: nem csekély kihívás az általános iskola nyolcadik évfolyamának második félévében tanítani. A diákok ilyenkor fél lábbal már kint vannak az iskolából, hiszen már fölvtették őket a középiskolába. A pedagógusoknak esetenként nem csekély erőfeszítésébe kerül ekkor munkára bírni a gyerekeket.

Az általános iskola tipikus kimeneti pontján – a középiskolával ellentétben – nincs záróvizsga, ami lehetőséget teremt az összegzésre. Ekkor kiváló lehetőségünk nyílik arra, hogy tanítványaink megmutathassák, mit tudnak, például miként oldanak meg egy komplex feladatot.

Az első lépés: témaválasztás

Mindenki szívesebben foglalkozik olyan témával, ami érdekli, melyet ő választ. Motiváló, ha diákjaink számára lehetővé tesszük, hogy éljenek a választás lehetőségével: megtapasztalhatják örömeit/nehézségeit, szembesülhetnek következményeivel. Szerencsés esetben a 8. évfolyamosoknak ez már rutinszerű tevékenység.

A feladat egy szabadon választott 20. századi téma feldolgozása. Politika- és életmód-történeti kérdések sokasága kínálja magát a második világháború fegyvereitől az úrkutatáson át a moziig és a divatig.

A nyolcadik osztályos fiúk nagy része hosszú évtizedek óta leginkább a második világháború iránt érdeklődik. Nem csupán azért, mert épp ezt tanulják, tanulták. Sokan már ötödik osztály óta várják ezt a témakört. Feltűnő, hogy az utóbbi időben egyre több lány is erről ír.

Ugyanakkor néhányan egyedi, személyiségüknek megfelelő témát találnak: egyiküket a hippik, a másikat a divat, a harmadikat, a zenei irányzatok érdeklik. Más az úrkutatás témájában mélyed el, s előfordul az is, hogy valaki Che Guevarával foglalkozik.

A közelmúltban egy lány például a fürdőruhadivat változását követte végig a zárt, hosszú úszóruháktól a monokiniig.

Lehet, hogy diákjaink (esetleg provokatív szándékkal) megkérdezik: bármit lehet-e választani. Például írhatnak-e Hitlerről, a Waffen SS-ről – netán Sztálinról vagy Szamuely Tiborról. Nincs tabu, bármit fel lehet dolgozni. (Amikor kiderül, hogy nincs „tiltott gyümölcs”, a korábban ez iránt érdeklődők rendszerint más témát választanak.)

Csak hiteleset! A források kiválasztása

Alapvető elvárás a szakmailag korrekt források alkalmazása. Ezek megtalálásában, kiválasztásában természetesen fontos lehet a történelemtanár tanácsa.

Nagy segítség, ha a tanár a feladat megadásakor fölhívja a figyelmet néhány weboldalra, ahol bármely témához nagy eséllyel található megfelelő anyagok (pl.: www.multkor.hu www.huszadikszazad.hu www.tte.hu)¹. Ajánljunk nyomtatott folyóiratokat, műveket is (*História, Rubicon, BBC History* stb.).

Ha mód van rá, elsődleges forrásokkal is dolgozzanak a gyerekek. A tanár hívja fel az érdeklődők figyelmét a szakirodalomra, jól alkalmazható feldolgozásokra is.

¹ Általánosan alkalmazható történeti oldalakról lásd: a www.tte.hu linkgyűjteményét.

Mivel „egy forrás nem forrás”, ezért legalább három forrást kell választani.² Egy weboldaltól általában csak egy forrás alkalmazását fogadom el. Kivétel, ha a téma különösen sajátos, egyedi. Egyes témáknál kiegészítésként szóbeli információ is alkalmazható (pl. családtag visszaemlékezése)³. Adott esetben szerencsés a források ütköztetése is.

Tanítványaink lehetőleg önállóan keressenek forrásokat a témájukhoz. A tanár ellenőrizze, hogy a kiválasztottak alkalmasak-e a diákok általi feldolgozásra (szakmaiság, nyelvezet stb.). Természetesen tanítványaink felkészültsége ebből a szempontból is igen különböző lehet. Ha a diák nem talál megfelelő forrást, a pedagógusnak kell segíteni a megfelelő anyagok megtalálásában.

Csapidák:

1. Elképzelhető, hogy tanítványunk nem talál megfelelő forrásokat a választott témához. Amennyiben előre láthatóan így lesz, időben jelezzük ezt számára, hogy legyen ideje az esetleges témamódosításra.
2. Gyakran előfordul, hogy nem történelmi oldalról származik a választott hivatkozás. Bánjunk óvatosan az itt található forrásokkal! Kerülendő a propaganda és az áltudományos információkat tartalmazó weboldalak használata.⁴ Örömteli, ha tehetséges diákjaink a forráskritika alkalmazásával is élnek.⁵
3. A fiatalok által használt források között (nemzetközi tapasztalatok alapján is) a Wikipédia tarol. Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a WIKI-oldaloknak nemcsak erőnyei vannak, jellegükből adódó veszélyük a szakmai hitelesség kérdésessége.

A print gombtól az ollózáson át az önálló tevékenységig. A kidolgozás

Van, aki úgy gondolja, a legegyszerűbb, ha *más tollával ékeskedik*. Beírja a keresőbe (a gyakorlatban a „Gugli”-ba) a téma címét, s az első alkalmas találatra kattintva⁶ ott a kész munka. Csupán ki kell nyomtatni...

A tanár előre hívja fel figyelmet a plágium tilalmára, a hivatkozás jelölésének módjára. Jelezze előre: csupán a Nyomtatás gomb lenyomásával nem oldható meg a feladat. Ennek ellenére is várhatóan lesz, aki megpróbálja az egyszerűbb, kényelmesebb utat. Ilyenkor a tilosban járó *vissza kerül a startvonalra*, újra kell kezdenie a munkát.

A cél persze az, hogy tanítványaink gondolkozzanak s önállóan alkossanak. Ennek elvárható mértékét képességeikhez kell igazítanunk. Jobb adottságú tanulóknál az önálló szövegalkotás a cél – idézetek, források alkalmazásával.

Gyakori eset, hogy valaki „ollózással” oldja meg a feladatot. Vagyis más(ok) szövegéből adott részleteket kiemel, s ezekből állítja össze a saját dolgozatát. Diákunk képességeitől függ, hogy milyen mértékben fogadhatjuk ezt el. Tapasztalataim szerint a történelemmel, az egyéni munkával nehezen megbirkózók is képesek – szükség szerint tanári segítséggel – a

² A gyerekek napjainkban általában a netet használják, fel kell hívni a figyelmüket a könyvekre, s persze tanítani kell a könyvtár használatát is, lásd: [„Netmédia – netgyerekek” Az internet és a történelemtanítás](#)

³ A családtörténetről és az oral historyról lásd: [Párhuzamos családtörténetek: Családtörténet az iskolában](#), valamint: [Ami a tankönyv lapjai mögött van: Személyes emlékek a történelemórán](#)

⁴ Választási kampány idején jelentősen megnőhet az aktuálpolitikai célzatú, látszólag történelmi források alkalmazásának az esélye.

⁵ A képekkel kapcsolatos forráskritikáról lásd: [Semmi sem az, aminek látszik? – A \(kép-\) forráskritikai attitűd kialakítása](#)

⁶ Tapasztalatom szerint az így készült anyagok több mint 90%-ában a gyerekek az első három találat közül választanak.

szerkesztésre. Természetesen ebben az esetben is elengedhetetlen az idézés jelzése. Ugyanakkor tehetségesebb diákjaink figyelmét hívjuk fel arra, hogy csak a szükséges mértékben éljenek ezzel a lehetőséggel.

Minden esetben hangsúlyt helyezek arra, hogy jelenjen meg az egyéni hang, vélemény. Ez lehet a témaválasztás indoklása, a személyes érdeklődés leírása, magyarázata, de tehetséges diákjaink a témában való egyéni álláspontjukat is leírhatják.

Ösztönözzünk arra, hogy ne csupán szöveget, hanem a témához szervesen illeszkedő képeket, adott esetben hang- vagy videofájlokat is tartalmazzon a munka. A nyolcadik évfolyamon ez már természetes lehet, de ha szükséges, hívjuk fel erre a gyerekek figyelmét. A képek lehetőség szerint ne csupán illusztrációként szolgáljanak, hanem szerves részét alkossák a műnek. A téma és az adott diák ismeretében határozhatjuk meg az elfogadható kép-szöveg arányt. Amennyiben az írásos munka alól felmentett diákunk van, ő készíthet kép- (és hang-) gyűjteményt is, melyet szóban mutathat be.

Időbeosztás, értékelés

Tanítványaink rendszerint az utolsó pillanatra hagyják teendőik elkészítését, ráadásul ez a feladat időigényesebb, mint gondolják. Ha időzavarba kerülnek, „összecsapják” a munkát vagy nem tudják határidőre elvégezni a feladatot. Ezt megelőzendő már a tanév elején hívjuk fel a figyelmet a második félévben időszerű teendőre. A feladat megadásakor ismertessük a megoldáshoz szükséges ütemezést, belső határidőket, miként az értékelés szempontjait is. Időnként jelezhetjük diákjainknak, hol kell tartaniuk, hogy teljesíthessék a feladatot.

A dolgozatok rendszerint szövegszerkesztővel készülnek. Érthető ez, hisz így gyorsabb, könnyebb a munka. Egyszerűbb, szebb a javítás is. Ugyanakkor találkozhatunk kézzel írt, esetenként igen műves munkákkal is. Néha a kidolgozás a kódexkészítő alaposságára emlékeztet. Ilyenkor a gondos sorvezetést rajzos vagy beragasztott képek egészítik ki.

A feladat sikeres teljesítése a négyéves történelemtanítást lezáró vizsgamunkának tekinthető. Értékelhető a források választása, alkalmazása, a kidolgozás minősége, alapossága, a képek, ábrák válogatása, készítése, elhelyezése, illeszkedésük a szöveghez stb. Megoldásával tanítványunk az adott témában való jártassága mellett bizonyíthatja, hogy képes megoldani egy komplex feladatot. Motiválhatja, ha teljesítményének megfelelően a választott téma feldolgozásának értékelése számottevően beleszámít a második félévi minősítésébe, ezáltal év végi érdemjegyébe.

*

A fent leírt módszer mind a diák, mind a tanár részéről idő- és munkaigényes. Számos tanítványunk ekkor készíti el élete első önálló komplex munkáját. Szokatlanul hosszú időre, összpontosításra, kitartásra van szükség a feladat elkészítéséhez.

A tanárnak folyamatosan figyelemmel kell kísérnie a gyerekek tevékenységét. Többször kell foglalkoznia minden alkotással, szükség szerint kell segítenie, korrigálnia, biztatnia tanítványait. Ellenőriznie kell a munkát a témaválasztáskor, a forráskiválasztáskor, értékelnie a dolgozat elkészülésekor.

Diákjaink az általuk választott témával foglalkozhatnak, a kidolgozásban érvényesíthetik egyéniségüket. Sikerélményt adhat számukra a jól megoldott feladat, melynek tanulságai életre szólóak lehetnek. E mélyfúrások számos kompetenciát fejlesztenek, összegezhetik az

eddig megszerzett tudást, alkalmazhatják képességeiket, készségeiket, egyúttal megalapozhatják a középiskolai tanulásban elvárt önálló munkát.

A tanárok e „vizsgafeladattal” képet kapnak négyéves munkájuk eredményéről, az egyes diákok teljesítményéről. Átélik diákjaik sikerének örömét, egyéniségük, kreativitásuk megnyilvánulását.

Ez a komplex feladat minden nehézsége ellenére megéri a befektetett időt, energiát; a levonható tapasztalatok felhasználhatók a további tanári munkában. Érdemes megpróbálni!

Óravázlat

Óravázlat szerzője: Miklósi László

Téma (óra, foglalkozás címe)	Légy önálló!
Iskolatípus	☒ Általános iskola ☐ Szakiskola ☐ Középiskola ☐ Egyéb, éspedig:
Évfolyam (vagy korosztály)	8. évfolyam
Nagyobb egység, témakör (fejezet, epocha, projekt címe)	20. század (Egy szabadon választható téma)
Csoport nagysága	☒ Osztály ☐ Kiscsoport ☐ Egyéb, éspedig:
Időtartam (perc)	45
Célok (összefüggések, képességek, attitűdök)	Legyen képes a diák önálló, komplex munka elvégzésére. Az ehhez szükséges források kiválasztására/alkalmazására, forráskritikára, lényegkiemelésre, egyéni vélemény megfogalmazására, összefüggések feltárására, leírására.
Foglalkozás típusa	☒ Tanórai ☐ Tanórán kívüli ☒ Tantermi ☐ Tantermen kívüli
Munkaformák	☐ Frontális ☐ Csoportmunka ☐ Páros munka ☐ Önálló munka ☒ Egyéni munka (pl. kutatás) ☐ Egyéb, éspedig:
Eszközök	A témához tartozó szakkönyvek / számítógép, internetkapcsolat.
Előkészületek	Témaötletek adása. A 20. századi történelem áttekintéséhez általánosan használható szakirodalom, könyvek és weboldalak ajánlása.

Tevékenység			
Idő	Tartalom	Tanulói tevékenységek	Eszközök
Október	Témaválasztás: a diákok javaslatainak megbeszélése, szükség esetén témák ajánlása.	Egyéni gyűjtőmunka.	Számítógép, internet, füzet
November	A választott témához szakirodalom összegyűjtése. Konzultáció a szaktanárral.	Egyéni gyűjtőmunka: könyvek keresése otthon vagy könyvtárban, weboldalak keresése a neten.	Számítógép, net, szakkönyv, füzet
December	Szükség szerint újabb források gyűjtése A tanár ellenőrzi a szakszerű forrásválasztást, szükség esetén segíti azt.	Egyéni gyűjtőmunka: könyvek keresése otthon vagy könyvtárban, weboldalak keresése a neten	Számítógép, net, szakkönyv
Január – március első fele	Egyéni munka elkészítése a választott források alapján. Szükség esetén konzultáció a tanárral.	Egyéni munka: forráskritika, elemzés, megfelelő idézetek alkalmazása, következtetések levonása, egyéni vélemény megfogalmazása.	Számítógép, net, szakkönyv
Március első fele – április első fele	Munkák leadása.	Önellenőrzés.	Számítógép, net, füzet
Április első fele – május	Prezentációk.	Tanulói beszámolók.	Számítógép, net, füzet
Értékelés módja	A források szakszerű kiválasztását a tanár értékeli. Annak eredménye (pl. osztályzat) beleszámít a diák féléves eredményébe. Az egyéni munkát a diák saját maga, az osztály és a tanár is értékeli. A készítő diák értékelési szempontja: mennyire tudta megvalósítani célkitűzéseit. Az osztály ajánlott szempontja: a dolgozat eredetisége, érdekessége. Javasolt tanári szempontok: szakszerűség, az egyéni munka mértéke, saját vélemény megfogalmazása stb.		
Megjegyzések, javaslatok	Idő- és munkaigényes a feladat. Az egyes diákok felkészültségét, képességeit figyelembe kell venni mind a témaválasztás, mind a források kiválasztása és alkalmazása, valamint az egyéni munka elkészítése során. Egyes esetekben a tanárnak segítséget kell nyújtania az eredményesség érdekében.		
Felhasznált irodalom	„Netmédia – netgyerekek” Az internet és a történelemtanítás (www.tte.hu) Párhuzamos családtörténetek: Családtörténet az iskolában (www.tte.hu) Ami a tankönyv lapjai mögött van: Személyes emlékek a történelemórán (www.tte.hu) Semmi sem az, aminek látszik? – A (kép-) forráskritikai attitűd kialakítása (www.tte.hu).		